

فصلنامه تخصصی علوم سیاسی (علمی - پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی)

سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۰/۱۴

تاریخ تصویب: ۹۸/۰۱/۲۸

صفحات: ۲۵-۵۵

بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره

محمدحسن شیخ الاسلامی*

دانشیار و رئیس دانشکده‌ی روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه

حسین شاه مرادی

کارشناس ارشد مطالعات آسیای شرقی، دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه

چکیده

شبه جزیره کره به عنوان سرزمینی کهن و استراتژیک، جایگاه یکی از پیچیده‌ترین معماهای صحنه بین‌الملل است و عواملی چون تداوم شرایط جنگی به سبب عدم امضاء پیمان صلح و اکتفاء به یک پیمان آتش‌بس شکننده، ستیزه‌جویی مداوم ایالات متحده نسبت به کره شمالی و تلاش برای براندازی حکومت آن کشور باعث پیچیده‌تر شدن شرایط نظامی در آن سرزمین گردیده که به تبع آن منطقه شمال شرقی آسیا را نیز تحت تاثیر خود قرار داده است. ضمناً این دشمنی دیرپا باعث ایجاد پیمان‌های نظامی میان دو کره با قدرت‌های جهانی و منطقه‌ای گردیده است که به نوبه خود، تأثیر بسزایی در تعادل نظامی منطقه دارد. در این وضعیت، بالا گرفتن تنش‌ها میان کره شمالی و ایالات متحده در دوره ریاست جمهوری دونالد ترامپ و افزایش تهدیدات و تحریکات طرفین در مواجهه با یکدیگر، لزوم بررسی دقیق وضعیت نظامی در شبه جزیره کره را بیش از پیش برجسته می‌نماید. شواهد پژوهش نشان می‌دهد، که از بعد کمیت، کره شمالی در بسیاری از فاکتورها نسبت به همسایه جنوبی خود برتری چشمگیری دارد، اما کره جنوبی به سبب هم‌پیمانی با ایالات متحده توانسته است کیفیت نیروهای نظامی خود را بسیار بالاتر ببرد. با این وجود، عواملی چون سلاح‌های غیرمتعارف و قدرت موشکی و هسته‌ای، تقابل احتمالی در شبه جزیره کره را بسیار خطرناک می‌نماید.

واژگان کلیدی: ایالات متحده امریکا، توانمندی‌های نظامی، سلاح هسته‌ای، شبه جزیره کره، کره جنوبی

و شمالی

* نویسنده مسئول، ایمیل: mhsheikh@gmail.com

مقدمه

هرچند قدرت ملی کشورها دارای ابعاد گوناگون نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، جغرافیایی و ... می‌باشد، اما به اعتقاد بسیاری از کارشناسان، معیار نهایی قدرت ملی، توانمندی نظامی است. قدرت نظامی، به طور همزمان امکان دفاع در برابر دشمنان خارجی و داخلی و پیگیری منافع مدنظر رهبران را برای کشورها فراهم می‌سازد. قدرت نظامی به روش‌های مختلفی قدرت دولت را در داخل و خارج مرزها بیان و پیاده‌سازی نموده و ضمناً یکی از مهمترین ابزارهایی است که به شکل‌گیری و تثبیت قدرت سیاسی کمک می‌کند (Tellis & ۱۳۳: ۲۰۰۰, et al). یکی از مهمترین مسائلی که در حوزه قدرت و توانمندی نظامی مطرح است، بررسی و شناخت عناصر و عوامل مؤثر بر قدرت نظامی و امکان محاسبه قدرت نظامی کشورهاست. این حقیقت که کشورهایی مانند عراق با پاره‌ای از شاخص‌های کلی نظامی، جزء قدرت‌های به نسبت مهم طبقه‌بندی می‌شدند، ولی هنگامی که توانمندی نظامی آن در بوت‌ه آزمایش گزارده شد، شکست مفتضحانه‌ای به خود دید. به تبع این مورد نشانگر آن بود که برای درک مبانی و عناصر قدرت نظامی فقط نمی‌توان به بررسی برخی امکانات مشهود نظامی (مانند تعداد نیروها و توانمندی‌های آماد و پشتیبانی) اشاره و سایر عوامل نظیر آموزش، رهنامه، رهبری، تجربه، آمادگی و مهارت را از نظرگاه دور داشت (زرقانی، ۱۳۸۷). گرچه الگوهای فراوانی در خصوص شاخص‌های قدرت نظامی ارائه گردیده است، اما الگویی که تلیس و همکاران وی ارائه کرده‌اند یکی از جامع‌ترین و مناسب‌ترین الگوهای موجود می‌باشد. بر مبنای این الگو، عناصر و متغیرهای نشان دهنده‌ی قدرت نظامی کشورها عبارت‌اند از:

- منابع راهبردی، شامل: بودجه‌های دفاعی، نیروی انسانی، زیربنای نظامی، مؤسسات پژوهشی، توسعه، آزمون و ارزشیابی رزمی، پایگاه‌های صنایع دفاعی، پشتیبانی و تدارکات جنگی؛
- توان تحول پذیری شامل: تهدیدها و راهبردها، روابط لشکری و کشوری، روابط نظامی خارجی، رهنامه، آموزش و سازماندهی، ظرفیت و قابلیت نوآوری؛
- توان و کارایی رزمی، شامل: توانایی نیروی زمینی (نیروهای پیاده نامنظم، نیروهای هماهنگ پیاده و توپخانه، نیروهای رزمی ترکیب شده‌ی اولیه، تهاجم هماهنگ در عمق، نبرد مبتنی بر دانش) توانایی نیروی دریایی (دفاع و مین گذاری ساحلی، نبرد ساحلی؛ نبرد ضد سطحی، نبرد زیر دریایی، کنترل دریایی و ...) توانایی نیروی هوایی (حاکمیت و دفاع هوایی، دفاع ضد هوایی پیش رفته، دفاع دریایی، پشتیبانی هوایی، نابودی اهداف متحرک حساس و

_____ بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره ۵
برتری اطلاعاتی و ... (Tellis & et al, ۲۰۰۰:۹۰).

همانطور که ملاحظه گردید، به منظور بررسی توانایی نظامی و دفاعی کشورها، موارد متعددی باید مدنظر قرار گرفته و مقایسه شوند. اما چنین بررسی جامعی در مورد کره شمالی و جنوبی، پژوهشی بسیار مفصل را طلب می‌نماید و ضمناً در مورد بسیاری از شاخص‌های مطرح شده، اطلاعات موثقی در ارتباط با کره شمالی در دسترس نمی‌باشد. براین اساس، در مقاله حاضر تلاش خواهد شد، آن دسته از متغیرهایی که در شبه جزیره کره حائز بیشترین اهمیت هستند و ضمناً در مورد آن‌ها اطلاعاتی موثق در دسترس می‌باشد، بررسی شوند. از جمله این موارد می‌توان به بررسی پیمان‌های امنیتی و دفاعی دو کره، استراتژی‌های نظامی، سلاح‌های متعارف دو کشور، بررسی سلاح‌های کشتار جمعی در شبه جزیره کره و برنامه‌ی هسته‌ای کره شمالی اشاره نمود که در ادامه به آن‌ها خواهیم پرداخت.

پیشینه پژوهش

آنچه در بررسی ادبیات پژوهش، بیش از هر چیز جلب نظر می‌نماید، بررسی تک بعدی وضعیت نظامی در شبه جزیره کره است. بنحوی که نظر به چالش برانگیز شدن مساله‌ی هسته‌ای کره شمالی، اکثر مطالعات و پژوهش‌های انجام شده، بر شکل‌گیری، توسعه و نهایتاً آثار امنیتی آن بر منطقه و روابط قدرت‌های بزرگ متمرکز شده است. ضمناً در اکثر قریب به اتفاق مطالعات موجود، وضعیت نظامی شبه جزیره به عنوان بخش کوچکی از بررسی چالش‌های موجود بین قدرت‌ها بررسی شده و بحث وضعیت نظامی و عوامل موثر بر آن در شبه جزیره کره به صورت مجزا و جامع مورد مطالعه و پژوهش قرار نگرفته است.

به عنوان نمونه، دکتر رضا سیمبر و همکارانش در مقاله‌ای تحت عنوان "قدرت‌های بزرگ و وحدت دو کره" از اتحاد نظامی میان کره جنوبی و ایالات متحده به عنوان یکی از مهمترین چالش‌ها و موانع موجود در راه وقوع وحدت نامبرده‌اند. نویسندگان می‌افزایند: حضور بیش از سی و دو هزار نیروی امریکایی در کره جنوبی، شبه جزیره کره را به سوی نظامی شدن بیش از پیش سوق می‌دهد و امیدهای باقیمانده پیرامون وحدت را از بین می‌برد. ضمناً نکته اصلی در مورد حضور نظامی امریکا در منطقه، نگرستن به آن در چهارچوب راهبرد امنیتی این کشور در کل منطقه و در سایه حضور سایر قدرت‌های منطقه‌ای است. چرا که در گزارش راهبرد امنیت ملی امریکا برای قرن بیست و یک در منطقه شرق آسیا، شبه جزیره کره به عنوان یک منطقه

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸ —

راهبردی برای امریکا و بر نقش فعال این کشور در این منطقه تاکید می‌شود. در نتیجه براساس پیمان دفاعی با کره جنوبی و با این استدلال که موازنه نظامی در صورت نبودن نیروی نظامی امریکا در کره جنوبی به نفع کره شمالی است، ادامه حضور نظامی خود را در این کشور توجیه می‌کند (سیمبر و همکاران، ۱۳۹۲، ۱۷۵). علی متین فر، مسئول سابق بخش اقتصادی سفارت جمهوری اسلامی ایران در سئول نیز در مقاله‌ای تحت عنوان "وحدت دو کره و موضع ژاپن" در اشاره‌ای کوتاه به وضعیت نظامی در این منطقه عنوان می‌نماید: شبه جزیره کره، تمرکز قدرتمندترین نیروهای نظامی را در دوره پس از جنگ سرد حفظ نموده است و هزاران سرباز کره شمالی در برابر نیروهای آمریکایی و کره جنوبی، برای آغاز یک جنگ ویرانگر دیگر آماده هستند (متین فر، ۱۳۸۸: ۷۵۳).

دکتر مجید عباسی و حسین مرادی نیز در مقاله خود با عنوان "جایگاه کره شمالی در روابط استراتژیک چین و ایالات متحده" به شکل‌گیری برنامه هسته‌ای پیونگ یانگ اشاره نموده و بیان دارند: کره شمالی در اواخر دهه ۱۹۷۰ برنامه هسته‌ای خود را آغاز کرده است. تا این زمان، کره شمالی تعداد زیادی دانشمند هسته‌ای داشته که در رشته‌های مربوط به علوم هسته‌ای در مسکو تحصیل کرده بودند و کره شمالی نیز گروه‌های درسی مرتبط با علوم هسته‌ای را در دانشگاه‌های خود ارائه داد. درس‌هایی مثل فیزیک هسته‌ای، مهندسی الکترونیک، مهندسی سوخت هسته‌ای، و مهندسی راکتور هسته‌ای، و از آن زمان با تمام توان، برنامه هسته‌ای را به عنوان سپر دفاعی خود دنبال می‌کند (عباسی و مرادی، ۱۳۹۴: ۹۲-۹۳). در همین راستا، دکتر علی باقری و حمید درج می‌افزایند: از زمان مطرح شدن مسئله هسته‌ای کره شمالی در دهه ۱۹۹۰، این موضوع همواره برای چین و دیگر قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای از جمله آمریکا از اهمیت خاصی برخوردار بوده است. برنامه هسته‌ای کره شمالی در دو دهه اخیر به یکی از تهدیدات جدی صلح جهانی تبدیل شده است؛ به گونه‌ای که نه شورای امنیت سازمان ملل و نه هیچ یک از روسای جمهور آمریکا نتوانسته‌اند راه‌حل جامعی برای آن بیابند. کره شمالی نه تنها همچنان به بقای خود ادامه می‌دهد بلکه اولین آزمایش هسته‌ای خود را نیز در سال ۲۰۰۶ انجام داد. پیونگ یانگ در سال ۲۰۰۹ و با روی کار آمدن باراک اوباما در آمریکا، دست به دومین آزمایش هسته‌ای زد. اقدامی که در سال ۲۰۱۳ تکرار شد؛ تا اینکه نهایتاً این کشور را به توانایی ساخت بمب هیدروژنی در سال ۲۰۱۶ رساند (باقری و درج، ۱۳۹۷: ۱۴۳).

دکتر مصطفی زهرانی و زهرا دولت خواه نیز در بخشی از مقاله خود با عنوان "مقایسه

_____ بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره ۵

تحریم‌های اعمال شده علیه ایران و کره شمالی در شورای امنیت "محدودیت‌های اعمال شده بر سر برنامه تسلیحاتی کره شمالی به واسطه‌ی تحریم‌های شورای امنیت را مورد بررسی قرار داده‌اند. نویسندگان عنوان می‌دارند: تحریم‌های موشکی و تسلیحات نظامی شورای امنیت علیه کره شمالی برای نخستین بار در مواد ۲، ۴، ۵ و ۸ قطعنامه ۱۶۹۵ شورای امنیت سازمان ملل متحد اعمال گردیدند و پس از آن، همگام با تحرکات هسته‌ای و موشکی آن کشور بر فشار این تحریم‌ها اضافه گردید. بر این اساس در قطعنامه ۱۷۱۸ شورای امنیت تاکید می‌شود کلیه کشورها از عرضه مستقیم یا غیرمستقیم، فروش یا انتقال تسلیحات از طریق کشور یا اتباعشان یا با استفاده از کشتی‌ها یا هواپیماهای تحت پرچم خود، حال منشأ آن‌ها خاک کشورشان باشد یا نباشد، جلوگیری کنند. تسلیحاتی همچون: هر تانک جنگی، ماشین‌آلات زرهی جنگی، سیستم‌های توپخانه با کالیبر بالا، هواپیماهای جنگنده، هلیکوپترهای تهاجمی، رزم ناوها، موشک یا سیستم‌های موشکی. علاوه بر این، در ماده ۱۰ قطعنامه ۱۸۷۴ تصمیم‌گیری می‌شود که تمهیدات مندرج در قطعنامه ۱۷۱۸ باید در مورد کلیه تسلیحات و مواد مرتبط و نیز معاملات مالی، آموزش فنی، ارائه توصیه، خدمات یا کمک مرتبط با تهیه و تدارک، تولید، حفظ یا استفاده از تسلیحات به استثنای تسلیحات سبک و کوچک و مواد مرتبط با آن‌ها اعمال و اجرا گردد و کلیه دولت‌ها موظف می‌شوند نسبت به عرضه مستقیم یا غیرمستقیم، فروش یا انتقال تسلیحات سبک و کوچک به کره شمالی هوشیار باشند. ضمناً در ماده ۱۱ از این قطعنامه کلیه دولت‌ها موظف می‌شوند مطابق اختیارات و قانونگذاری ملی خود و هماهنگ با حقوق بین‌الملل از کلیه کشتی‌ها به یا از مقصد کره شمالی در کشورشان شامل بنادر و فرودگاه‌ها در صورت وجود نگرانی‌هایی در نتیجه دریافت اطلاعات بازرسی کنند (زهرانی و دولت خواه، ۱۳۸۹، ۱۴۹-۱۵۰).

همانطور که اشاره شد، قدرت نظامی کشورها و سنجش آن‌ها نیازمند بررسی عوامل متنوعی می‌باشد و توان نظامی کشورها بر مجموعه‌ای از عوامل و متغیرها بستگی دارد. بر همین اساس، نویسندگان مقاله حاضر تلاش نموده‌اند تا ضمن بررسی این عوامل؛ مقایسه دو کره را نیز مدنظر قرار داده و در این راستا، ضمن شناسایی اهم عوامل موثر بر توازن نظامی در شبه جزیره کره، برنامه‌های دو کشور جهت توسعه نظامی خود را نیز مورد بررسی قرار دهند.

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸

۱- پیمان‌های امنیتی و نظامی در شبه جزیره کره

۱-۱- پیمان دفاعی کره شمالی با اتحاد جماهیر شوروی و روسیه

پس از تشکیل جمهوری دموکراتیک خلق کره (کره شمالی) در سپتامبر ۱۹۴۸، اتحاد جماهیر شوروی ثبات و بقای رژیم در کره شمالی را جزو اولویت‌های اساسی خود در نظر گرفت و به منظور پیشبرد اهداف استراتژیک و ژئوپلیتیک، حمایت از آن کشور را در دستور کار شوراها قرار داد. در سال ۱۹۶۱، دو کشور پیمانی امنیتی را به امضاء رسانیدند که بر اساس آن، دو کشور تضمین کردند که در صورت تهاجم خارجی به هر یک از طرفین، از یکدیگر پشتیبانی نمایند. علاوه بر جنبه امنیتی، اتحاد مذکور باعث گردید تا پیوند میان احزاب کمونیست دو کشور یعنی حزب کمونیست اتحاد جماهیر شوروی^۱ و حزب کارگران کره نیز تقویت گردد. بنابراین، پیمان همکاری، مودت و کمک متقابل^۲ به سنگ بنای روابط شوروی- کره شمالی در دوران جنگ سرد تبدیل شد (Ginsburgs et al, ۱۹۸۱: ۱۵۰). بنابر ملاحظات ایدئولوژیک و استراتژیک، شوروی پیوند نزدیک با کره شمالی و رویکردی خصمانه نسبت به کره جنوبی را مدنظر قرار داده بود. با این وجود، روابط دیرین دو کشور در نیمه دوم دهه‌ی ۸۰ میلادی رو به افول نهاد؛ چرا که تفکر سیاسی جدید میخائیل گورباچف^۳ تحولی عظیم در رویکرد مسکو در قبال شبه جزیره را رقم می‌زد. اتحاد جماهیر شوروی برای سال‌ها سیاست کره واحد با محوریت کره شمالی را اتخاذ نموده بود و از به رسمیت شناختن کره جنوبی به عنوان یکی از اعضای جامعه‌ی بین‌المللی امتناع می‌ورزید، اما با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و پایان هفتاد سال حاکمیت حزب کمونیست در این امپراتوری، پیوندهای ایدئولوژیک با کره شمالی بی‌معنا و روابط دوجانبه‌ی این دو کشور نیز تحولات اساسی را به خود دید (Joo, ۲۰۰۹: ۱۰۸-۱۱۱).

به دنبال کاهش سطح روابط طرفین و تمرکز روسیه بر اقتصاد کره جنوبی را در اولویت قرار می‌داد، در اواسط دهه‌ی ۱۹۹۰ میلادی، رهبران روسیه متوجه شدند که ایالات متحده در حال افزایش تأثیرگذاری خود در مسائل شبه جزیره بوده و این امر با تأثیر منفی بر منافع امنیتی روسیه در نظر گرفته شد. بر این اساس، روس‌ها به این نتیجه رسیدند که ضمن همکاری‌های

۱. Communist Party of the Soviet Union (CPSU)

۲. The DPRK-Soviet Union Agreement on Friendship, Cooperation and Mutual Assistance

۳. Mikhail Gorbachev

_____ بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره ۵
اقتصادی و سیاسی خود با سئول، به واسطه احیای روابط دوستانه با پیونگ یانگ، تأثیرگذاری
خود بر مسائل شبه جزیره را بازیابند. بنابراین، رهبران روسیه از اوایل سال ۱۹۹۶، روابطی
متعادل با دو کره را در دستور کار قرار دادند.

سرنوشت پیمان امنیتی ۱۹۶۱ با کره شمالی، یکی از موضوعات حساس سیاست خارجی
روسیه به شمار می‌رفت. رهبران کره جنوبی بارها و بارها در مورد ماده‌ی ۱ پیمان مذکور که
صراحتاً بر دخالت نظامی خودکار طرفین در مناقشه احتمالی تأکید می‌ورزید، مراتب نگرانی و
دغدغه‌های سئول را به گوش مقامات فدراسیون روسیه که جانشین بلامنازع اتحاد جماهیر
شوروی سابق شده بود، رسانیده بود. مقامات مسکو هر چند پیمان مذکور را ملغی اعلام نمودند،
اما دغدغه‌های ژئوپلیتیکی و امنیتی روسیه در شبه جزیره کره به حدی بود که این کشور را
نمی‌توانست نسبت به سرنوشت کره شمالی بی تفاوت بکند. تحت چنین شرایطی روس‌ها خود را
آماده مذاکره برای عقد یک پیمان امنیتی جدید با کره شمالی که فاقد بند مداخله خودکار نظامی
بود، کردند. نهایتاً پس از دو سال مذاکره و کش و قوس‌های فراوان، در نهم فوریه‌ی سال ۲۰۰۰
میلادی، پیمان دوستی، حسن همجواری و همکاری میان روسیه و کره‌ی شمالی^۱ امضا گردید
(Joo, ۲۰۰۰).

گرم شدن مجدد روابط میان پیونگ یانگ و مسکو زمانی آغاز شد که در سال ۲۰۰۰
ولادیمیر پوتین جایگزین یلتسین به عنوان رئیس جمهور روسیه گردید. کیم جونگ ایل وی را
به عنوان شریکی بزرگ معرفی نمود و روابط سیاسی به طرز چشمگیری بهبود یافت، اما این
بهبود روابط به گسترش قابل توجه همکاری‌های اقتصادی و نظامی منجر نشد و بر این اساس،
انتظارات بالا جای خود را به واقعیت‌های موجود داده و دو کشور تلاش نمودند تا دیدگاه‌ها و
انتظارات خود در مورد یکدیگر را براساس همین واقعیت‌ها تنظیم نمایند (Joo, ۲۰۰۹: ۱۰۹). از
زمان تشدید مجدد مناقشه‌ی هسته‌ای کره‌ی شمالی در اواخر سال ۲۰۰۲، روابط کره‌ی شمالی و
روسیه بر عمل‌گرایی، منافع ملی و بی‌اعتمادی متقابل مبتنی بوده است. ضمناً تداوم برنامه‌ی
هسته‌ای کره‌ی شمالی هم به سردی روابط دو کشور دامن زده است.

۱. Treaty on Friendship, Cooperation and Good Neighborly Relations

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸ —

۲-۱- پیمان مودت، همکاری و کمک متقابل میان جمهوری خلق چین و

کره‌ی شمالی^۱

در دوران جنگ علیه ژاپنی‌ها، روابط نظامی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی نزدیکی میان چینی‌ها و جنگجویان کره‌ای شکل گرفت که از آن جمله می‌توان به عملیات‌های مشترک علیه ژاپنی‌ها با حضور نیروهای ضد ژاپنی متفق در شمال شرقی^۲ و نیروهای داوطلب چوسان برای استقلال^۳ اشاره کرد. علاوه بر این، اکثر کمونیست‌های کره‌ای از همان ابتدای جنگ داخلی در چین، حمایت خود از حزب کمونیست آن کشور را اعلام کرده بودند. بر این اساس، چین و نیروهای کمونیست کره روابط ویژه‌ای شکل داده بودند که مبنای آن اشتراکات سیاسی و ایدئولوژیک بود و این امر، نوعی حس برادرانه‌ی کمونیستی میان آن‌ها برانگیخته بود (Nam, ۲۰۱۰: ۱۵). پس از تقسیم شبه جزیره کره و استقرار نیروهای کمونیست در کره شمالی، این روابط دوستانه ادامه یافته و شکل رسمی‌تری به خود گرفت؛ چرا کره‌ی شمالی اکنون به یک کشور کمونیستی تمام عیار تبدیل شده بود.

مداخله نیروهای نظامی جمهوری خلق چین در جنگ کره به حمایت از کره شمالی که در اواخر سال ۱۹۵۰ انجام گردید، سرآغاز روندی بود که در ۱۱ جولای ۱۹۶۱ به پیمان نظامی رسمی میان دو کشور منجر گردید. پیمان مودت، همکاری و کمک متقابل طرفین را ملزم به همکاری و کمک به یکدیگر در صورت حمله به هر یک از آن‌ها می‌نماید (Nanto et al, ۲۰۱۰: ۹). هر چند این اتحاد نظامی حتی پیش از انعقاد رسمی نیز به صورت دو فاکتور میان طرفین پذیرفته شده بود، اما به عقیده‌ی بسیاری، دلیل امضای رسمی این پیمان، بروز اختلافات میان چین و شوروی بود و این پیمان به پکن کمک می‌نمود تا در روابط دو جانبه‌ی خود با شوروی دست بالا را داشته باشد. به طوری که می‌توان اهداف چین از برقراری این پیمان را تأمین منافع امنیتی خود در منطقه و کسب مزیت نسبی در رقابت با اتحاد جماهیر شوروی دانست (Nam, ۲۰۱۰: ۱۶). پیمان مذکور هر ۲۰ سال یکبار به صورت خودکار تجدید می‌شود. این تجدید پیمان تاکنون دوبار و در سال‌های ۱۹۸۱ و ۲۰۰۱ انجام گردیده و بر این اساس، تا سال ۲۰۲۱ لازم الاجرا می‌باشد. حق فسخ این پیمان در فواصل زمانی ۵ ساله مشخصی قابل

۱. Sino-North Korean Mutual Aid and Cooperation Friendship Treaty

۲. Northeast Anti-Japanese Combined Force

۳. Chosun Volunteer Forces for Independence

_____ بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره ۵
درخواست می‌باشد و هر یک از طرفین باید حداقل از یک سال قبل، موضوع را رسماً به اطلاع طرف مقابل برسانند (Harrison, ۲۰۰۳: ۳۲۲).

هر چند پیوندهای ایدئولوژیک فراوانی میان دو کشور وجود دارد، اما این قرابت متقابل با شروع اصلاحات اقتصادی و اتخاذ مکانیزم بازاری چین تحت رهبری دنگ شیائوپینگ^۱ و برقراری روابط دیپلماتیک چین با کره جنوبی در سال ۱۹۹۲ رو به واگرایی نهاده است (Nanto et al, ۲۰۱۰: ۱۰). در حالی که پکن هنوز اتحاد نظامی خود را با پیونگ یانگ حفظ نموده و کمک‌های قابل توجهی به آن کشور ارائه می‌دهد، در سال‌های اخیر بسیاری از منافع کره شمالی و چین به شکل فزاینده‌ای رو به ناسازگاری نهاده‌اند. کره‌ی شمالی شدیداً منزوی و ایدئولوژیک باقی مانده است و رویه اقتصادی آن کشور شاهد رونق خاصی نبوده است. در مقابل، چین تعصب ایدئولوژیک گذشته‌اش را کنار نهاده، به اقتصادی عملاً بازار محور تبدیل گردیده و با اتخاذ رویکرد عمل‌گرایانه‌ی خود به بازیگر مهمی در اقتصاد و سیاست بین‌المللی مبدل شده است.

با وجود تمام این اختلافات، بنظر می‌رسد تا زمانی که کره‌ی شمالی برای چینی‌ها دارای یک چشم‌انداز استراتژیک باشد، چینی‌ها لاقلاً به طور اسمی هم که شده، پیمان دفاعی خود با آن کشور را حفظ کنند. گرچه در سال‌های اخیر این اتحاد حالت یک جانبه به خود گرفته و دیگر خبری از آزمایش‌های مشترک میان دو کشور نیست، اما چینی‌ها کماکان برای حصول اطمینان از بقای رژیم در کره شمالی و تضمین منافع امنیتی خود در شبه جزیره، حفظ این اتحاد نظامی را در دستور کار قرار داده‌اند (Dongjun, ۲۰۱۳:۱۲۰).

۳-۱- پیمان امنیتی ایالات متحده و کره‌ی جنوبی^۲

کمک‌های نظامی ایالات متحده به کره جنوبی از زمان جنگ کره آغاز گردید. به طوری که تعداد نظامیان ارتش کره‌ی جنوبی از ۱۰۰ هزار نفر به بیش از ۶۰۰ هزار نفر گسترش یافت. سینگمان ری رییس‌جمهور وقت کره جنوبی، تا زمانی که ایالات متحده قول امضای پیمان دفاع متقابل و ارائه‌ی کمک‌های مالی به کره جنوبی را مطرح نمود، به مخالفت با امضای پیمان

۱. Deng Xiaoping

۲. US-ROK Mutual Defence Treaty of ۱۹۵۱

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸ —

آتش بس برای خاتمه‌ی جنگ در شبه جزیره ادامه داد. بنابراین، مذاکرات بر سر مفاد پیمان دفاعی میان دو کشور آغاز گردید (Johnson, ۲۰۱۱: ۳-۵). نهایتاً در اول اکتبر ۱۹۵۳ پیمان دفاع مشترک بدون هیچگونه محدودیت زمانی میان ایالات متحده آمریکا و جمهوری کره (کره جنوبی) در واشنگتن به امضاء رسید و طرفین بر موارد زیر توافق نمودند:

الف) حل و فصل آن دسته از منازعات بین‌المللی که طرفین به طور مسالمت‌آمیز درگیر آن‌ها شوند؛

ب) ارائه مشاوره به یکدیگر در صورت وقوع یک حمله‌ی خارجی؛

ج) به رسمیت شناختن حملات به قلمرو طرفین به عنوان تهدیداتی برای صلح و امنیت و پاسخ قاطع به آن‌ها براساس پیمان دفاعی؛

د) استقرار نیروهای نظامی ایالات متحده در جمهوری کره.

و) تصویب این توافق در کشورهای مزبور و مشروع سازی آن براساس قانون اساسی دو کشور.

ی) اگر هر یک از طرفین خواستار لغو این پیمان شدند حداقل یکسال پیش از اجرای آن باید به یکدیگر رسماً اطلاع دهند (۲-۴: ۱۹۵۱). (Mutual Defence Treaty).

مواد ۱، ۳، ۴، ۷ و ۸ این پیمان مشابه مواد پیمان دفاعی ایالات متحده با فیلیپین، استرالیا و نیوزیلند هستند و به خوبی می‌توان الگوی مشابه (الگوی چرخ پره‌ای) را در این پیمان‌ها مشاهده نمود. پیمان دفاع متقابل توسط پارلمان هر دو کشور تصویب شده و در ۱۷ نوامبر ۱۹۵۴ اجرایی گردید. پیمان دفاع متقابل آغازگر اتحاد کره جنوبی و ایالات متحده بود و به چهارچوب قانونی ایالات متحده برای استقرار نیروهای خود در این کشور تبدیل گردیده است و براساس آن تجهیزات نظامی پیشرفته به این کشور سرازیر شده‌اند (Johnson, ۲۰۱۱: ۶). هدف اصلی این اتحاد نظامی، جلوگیری از حمله‌ی مجدد کره شمالی به نیمه جنوبی شبه جزیره بود و در دهه‌های پس از امضای آن، آتش بس در شبه جزیره هر چند با فراز و نشیب‌های فراوان اما در نهایت حفظ گردیده است. ضمناً ارتش ایالات متحده، امنیت و ثبات کره جنوبی را طی دوران جنگ سرد و پس از آن تضمین نموده و در نتیجه توسعه‌ی سیاسی و اقتصادی آن کشور را تسهیل نموده است (Eberstadt et al, ۲۰۰۸: ۱).

_____ بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره ۵

در سال ۲۰۱۱ ایالات متحده و کره‌ی جنوبی از اتخاذ سیاست "بازدارندگی فعال"^۱ در جهت پاسخ سریع و قاطع به اقدامات تحریک آمیز بیشتر از سوی کره شمالی خبر دادند. بر این اساس رزمایش‌های مشترک نظامی به شکلی فزاینده تقویت گردید و حالتی پیشرفته‌تر به خود گرفت. در سال ۲۰۱۳ نیز پس از تحرکات کره شمالی، ایالات متحده اعلام کرد که در رزمایش مشترک با کره‌ی جنوبی، بمب افکن‌های B-۵۲ و B-۲ خود را به پرواز خواهد در آورد. در سال‌های اخیر تعداد نشست‌های مشترک میان سران دو کشور نیز افزایش یافته است. از سال ۲۰۱۰ میلادی نشست‌های مشترکی با عنوان ۲+۲ نیز میان وزرای دفاع و خارجه دو کشور آغاز گردیده است که دستور کار این جلسات فراتر از موارد پیشین است و مواردی از جمله امنیت سایبری، دفاع موشکی، امنیت هسته‌ای، تغییرات اقلیمی، بیماری‌های واگیردار را در برمی‌گیرند. علاوه بر این، دو کشور به شکل مداوم نشست‌های مشورتی امنیتی^۲ را میان وزرای دفاع و امنیت ملی خود برگزار نموده و بر مواردی همچون لزوم ادامه اتحاد، تجزیه و تحلیل تهدیدات کلیدی، تبادل نظر در مورد سامانه‌های تسلیحاتی، هماهنگی وضعیت استراتژیک و کنترل عملیاتی در زمان جنگ تاکید نموده‌اند (Nikitin et al, ۲۰۱۶: ۲۶-۲۸).

۲- استراتژی‌های دفاعی دو کره

دو کره رویکردهای متفاوتی در عرصه‌های مختلف سیاسی، نظامی و حکومتی خود اتخاذ نموده‌اند و در مشارکت‌های نظامی خود نیز یکی بر روسیه و چین و دیگری بر ایالات متحده متکی است. ضمناً شکل پیمان‌های امنیتی و دفاعی آن‌ها با گذر زمان متفاوت گردیده و در حالی که پیمان‌های دفاعی کره شمالی با روسیه و چین، منفعلانه باقی مانده، اتحاد نظامی کره جنوبی با ایالات متحده در گذر زمان تکامل یافته و ابعاد سیاسی، اقتصادی و دفاعی مختلفی به خود گرفته است. در ادامه جهت فهم بهتر رویکرد نظامی دو کشور، استراتژی‌های دو کشور نیز بررسی خواهند شد.

۱. Proactive Deterrence

۲. Security Consultative Meeting (SCM)

۱-۲- استراتژی دفاعی کره شمالی

استراتژی دفاعی کره شمالی بر اساس سیاست موسوم به «اولویت نظامی یا «سونگون» شکل گرفته است. سونگون، سیاستی است که کره شمالی بالاخص پس از فروپاشی بلوک شرق و زمامداری کیم جونگ ایل و پس از وی کیم جونگ اون اتخاذ نموده است. براساس آن تقویت ارتش و قدرت دفاعی کشور در رأس امور و اولویتها قرار می‌گیرد. در این قسمت ابتدا شرح مختصری در مورد سیاست اولویت نظامی و نحوه تکامل آن ارائه خواهیم داد تا سپس بتوان بر اساس آن، استراتژی دفاعی کره شمالی را تبیین نمود.

بنابر اظهارنظرهای رسمی مقامات کره شمالی، سیاست اولویت نظامی اولین بار در ژانویه سال ۱۹۹۵ و در سخنرانی کیم جونگ ایل مطرح گردیده است. وی در بازدید از پایگاه تاباکسول^۱ تصریح کرد: "نیت وی از سیاست اولویت نظامی تکمیل اهداف انقلابی کشور بر مبنای جوچه می‌باشد و ارتش خلق پایه‌ی اصلی انقلاب و نیروی محرکه آن است" با این وجود، برخی اظهارنظرها نشان گر آن است که سیاست اولویت نظامی از اواخر دهه‌ی ۶۰ میلادی و تنش‌های فرآینده میان کره شمالی و ایالات متحده شکل گرفته بود و در اواسط دهه‌ی ۹۰ میلادی به شکلی نظام‌مند تئوریزه گردید (Miyeong, ۲۰۰۹).

سه اصل ایدئولوژیک و اساسی سیاست اولویت نظامی بدین شرح هستند: ۱- ارتش تا آخرین نفس با رهبر خواهد بود، با رهبر زنده است و با رهبر خواهد مرد. این بدین معناست که تعهد و ارادت تک تک سربازان نسبت به رهبر، مطلق و بی قید و شرط است. ۲- ارتش می‌بایست با هر قیمتی به اهداف خود دست یابد. ۳- تحسین برانگیزترین ویژگی هر سرباز، روحیه‌ی فداکاری وی برای هدفی بزرگتر است و هیچ چیز از همراهی با رهبر برای دفاع از ملت با ارزشتر نیست. سونگون صرفاً یک شعار سیاسی یا حرکتی به سوی نظامی شدن بیشتر نیست؛ چرا که سیاست اولویت نظامی محصول شرایط سیاسی و تاریخی منحصر به فرد کره شمالی است. سونگون به شکلی فراگیر در باورهای فکری جمعیت آن کشور راه یافته است و ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بسیاری را در خود جای داده است. براساس این سیاست، صنعت دفاعی به هسته اصلی ساختار اقتصادی کشور تبدیل گردیده است و در تمامی سطوح آموزش و پرورش، آموزش‌های نظامی پایه اساسی برنامه‌های درسی است. آموزش‌های نظامی با سونگون

۱. Tabaksol

_____ بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره ۵

شروع می‌شود و برای همه‌ی دانش آموزان اجباری است (Park, ۲۰۰۷).
کیم جونگ ایل در سخنرانی اول ژانویه سال ۱۹۹۷ خود با تأکید بر اهمیت سیاست اولویت نظامی تصریح کرد که: "بسیاری از کشورهای سوسیالیستی بدون شلیک حتی یک گلوله از هم فروپاشیدند. چرا که آن‌ها به یک ارتش قوی مجهز نبودند. در زمانی که با محاصره و تهدید امپریالیسم روبرو هستیم اگر ارتشی قوی نداشته باشیم نه مردمی وجود خواهد داشت نه کشوری سوسیالیستی و نه حزب کمونیست. ارتش یعنی حزب، دولت و مردم". در اولین جلسه دهمین مجمع عالی خلق^۱ در سپتامبر ۱۹۹۸ نیز، طی یک بازنگری در قانون اساسی کشور، کره شمالی ضمن بالابردن جایگاه نیروهای نظامی، قدرت کمیسیون دفاع ملی را به طور قابل توجهی افزایش داد و از لحاظ حقوقی نیز اقتدار و اختیارات بیشتری کسب کرد (Miyeong, ۲۰۰۹).
کره شمالی بر مبنای سیاست اولویت نظامی و با دارا بودن بیش از یک میلیون نظامی از کل جمعیت بیست و اندی میلیون نفری خود، نظامی‌ترین کشور جهان است. هرچند از جزئیات بودجه نظامی این کشور اطلاعات دقیقی در دسترس نمی‌باشد، اما برخی متخصصان نظامی و اقتصادی تخمین می‌زنند که بیش از ۷۵ درصد از کل فعالیت‌های اقتصادی در آن کشور متوجه صنایع نظامی باشد (DeRochie, ۲۰۱۱: ۶).

براساس آنچه بیان گردید مشاهده می‌شود که کره شمالی استراتژی خود را براساس سیاست اولویت نظامی تنظیم نموده است و امنیت ملی را در غیاب سایر عناصر تعیین کننده آن، به شدت وابسته به قدرت نظامی آن کشور می‌داند. کره شمالی تلاش می‌کند با این سیاست تا جایی که می‌تواند توان نظامی خود را افزایش داده تا در نهایت به عنوان یک قدرت هسته‌ای و مشروع بین‌المللی به رسمیت شناخته شود و در نتیجه‌ی آن، به عادی سازی روابط دیپلماتیک خود با غرب و سایر کشورها پرداخته و از پرتو آن توسعه اقتصادی و رفاهی خود را نیز باز یابد (US Department of Defence, ۲۰۱۳: ۱۰).

آنطور که شواهد نشان می‌دهند، در دوران رهبری کیم جونگ اون نیز کره‌ی شمالی تمامی توان خود را برای پیشبرد این سیاست به کار خواهد بست، به طوری که علیرغم تحریم‌های بی‌سابقه علیه آن کشور، کیم جونگ اون مسیر پدر و پدر بزرگ خود را برای تقویت بنیه‌ی دفاعی و توسعه‌ی سلاح‌های هسته‌ای و توان موشکی کشور پیش گرفته است. سال ۲۰۱۶ یکی

۱. Supreme People's Assembly

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸ —

از پر تحرک‌ترین سال‌های اخیر در شبه جزیره کره بود و کره شمالی با آزمایش‌های هسته‌ای و موشکی خود نشان داده که به سیاست اولویت نظامی و استراتژی دفاعی خود که مبتنی بر توسعه سلاح‌های غیرمتعارف و کشتار جمعی می‌باشد، پایبند است.

۲-۲- استراتژی دفاعی کره جنوبی

همانطور که پیش از این مطرح گردید، اساس استراتژی دفاعی و نظامی کره جنوبی بر مبنای اتحاد با ایالات متحده و «سیستم چرخ پره‌ای» شکل گرفته و این کشور تحت چتر امنیتی و هسته‌ای ایالات متحده قرار گرفته است. با این وجود، کره جنوبی تلاش نموده تا در همکاری مستمر با ایالات متحده و تقویت بنیه دفاعی کشور، نیروهای نظامی خود را به تجهیزاتی با فناوری بالا تجهیز نماید. بر این اساس برنامه‌هایی برای اصلاح ساختار دفاعی کشور تنظیم نموده است.

کره جنوبی تلاش می‌کند به صورت همزمان خود را برای تهدیدات کنونی و نگرانی‌های آینده خود آماده سازد و بر این مبنای برنامه‌هایی در جهت ارتقای قابلیت‌های تکنولوژیک نیروهای نظامی، ارتقای نقش نیروهای کره‌ای از پشتیبانی به فرماندهی و ارتقای توان پاسخگویی به تهدیدات امنیتی غیرسنجی از جمله حملات سایبری را در دستور کار قرار داده است. از جمله مواردی که در زمره نگرانی‌های کره جنوبی در مورد آینده محسوب می‌شوند می‌توان به آینده کره شمالی و برنامه‌ی هسته‌ای آن کشور، نوسان در روابط ایالات متحده و چین و تأثیرات آن بر شبه جزیره کره، عدم قطعیت از مقاصد نظامی چین و ظهور تهدیدات امنیتی پیش‌بینی نشده در منطقه اشاره نمود که منجر به طرح‌هایی برای اصلاح ساختار نظامی آن کشور شده است.

اصلاحات دفاعی در نیروهای نظامی کره جنوبی ابتدا براساس برنامه‌ی اصلاحات دفاعی ۲۰۲۰ (DR ۲۰۲۰) شکل گرفت که از زمان ریاست جمهوری "رو مو هیون" آغاز شده بود. این طرح بسیار جاه‌طلبانه بود و قرار بود تا سال ۲۰۱۵ ارتش کره جنوبی را متحول نماید. اما این طرح پیش از جایگزینی با طرح جدید DR ۳۰۷ در مارس ۲۰۱۱ به نتیجه قابل توجهی دست نیافت. همانطور که اشاره گردید، طرح مذکور قرار بود طی یک دوره زمانی ۱۵ ساله یعنی از ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۰ به اصلاحات اساسی در ارتش کره جنوبی منجر شود، اما مواردی از جمله تغییر دولت و وزرای دفاع مانع از انجام آن گردید. ضمناً حمله‌ی نیروهای کره شمالی به ناو جنگی چئونان در ماه مارس ۲۰۱۰ نیز اجرای آن را به تأخیر انداخت، به طوری که طی ۵۱ ماه زمانی

_____ بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره ۵

که میان تصویب DR ۲۰۲۰ و DR ۳۰۷ وجود داشت، هیچ اقدام قابل توجهی انجام نشد و برنامه اصلاحات مذکور به شکست انجامید (Rhak Park, ۲۰۱۴: ۱-۳).

در حال حاضر، اساسی‌ترین و جامع‌ترین برنامه موجود در مورد آینده نیروهای مسلح در کره جنوبی، طرح اصلاحات بنیادین دفاعی ۱ از ۲۰۱۱ تا ۲۰۳۰ می‌باشد که از آن با طرح DR ۳۰۷ نیز یاد می‌شود. هدف اصلی و اولیه این طرح افزایش قابلیت‌های جنگی مستقل نیروهای مسلح کره در سطح شبه جزیره عنوان شده است. بر این اساس طرح مذکور تلاش می‌کند تا طی زمانبندی اعلام شده به صورت تدریجی نقش نیروهای نظامی کره جنوبی را از شکل حمایتی و پشتیبانی به نیروهایی پیشرو تغییر دهد. طرح اصلاحات بنیادین دفاعی چهار اولویت کلی دارد که بدین شرح می‌باشند: ۱- افزایش ظرفیت و توان مقابله‌ای نیروهای نظامی کشور در برابر تحریکات آینده کره شمالی ۲- بازسازی و بروز رسانی لایه‌های فوقانی فرماندهی و سامانه‌های کنترل نیروهای نظامی به ساختاری یکپارچه‌تر و پربازده. ۳- نوسازی و مدرن سازی مرحله‌ای صنایع دفاعی کشور و بهبود ماهیت مشترک تمامی سطوح دفاعی و نظامی برای مقاله با تحریکات کره شمالی که در مرحله اول شامل بروز رسانی سامانه‌ها و تجهیزات دفاعی می‌باشد. مرحله دوم این امر بر تأمین قابلیت‌های دفاعی اساسی کشور متمرکز گردیده و مرحله پایانی شامل ایجاد نیروهایی با قابلیت‌های چندگانه و با تکنولوژی بالا برای مقابله با چالش‌های آینده خواهد بود و ۴- نقش آفرینی بیشتر نیروهای مسلح کره جنوبی در تأمین امنیت منطقه‌ای و جهانی که ادامه مشارکت نیروهای کره جنوبی در عملیات‌های حفظ صلح در سراسر جهان و کسب تجربه در عملیات‌های برون مرزی جایگاه ویژه‌ای در آن دارند (Taeho Kim, ۲۰۱۲: ۱۳۱-۱۲۸).

بر اساس آنچه بیان گردید به نظر می‌رسد کره جنوبی تلاش دارد بر اساس استراتژی نظامی خود مبتنی بر نوسازی و افزایش قابلیت‌های ارتش، ضمن حفظ تعاملات و همکاری نظامی گسترده با ایالات متحده، به تدریج نقش نیروهای نظامی خود را افزایش داده و با تقویت بنیه دفاعی و تهاجمی کشور، خود را برای تهدیدات جاری و آینده در شبه جزیره و منطقه آماده نماید.

۱. Defense Reform Basic Plan, ۲۰۱۱-۲۰۳۰

۳- قابلیت‌های متعارف نظامی در دو کره

نیروهای مسلح کره شمالی از لحاظ تعداد با همسایه جنوبی خود فاصله قابل توجهی دارند و زمانی که صحبت از تعداد سرباز و توپخانه به میان می‌آید، قدرت کره شمالی در برخی فاکتورها تقریباً دو برابر کره جنوبی است. با این وجود نمی‌توان تعداد بالای سربازان مجهز به سلاح‌های سبک و قدیمی را به قدرت نظامی ترجمه کرد. هرچند ممکن است تعداد سربازان این کشور بسیار زیاد باشد اما اکثر سلاح‌ها و تجهیزات آن‌ها منسوخ شده هستند.

کره شمالی ۵۶۳ هوایمای جنگنده در اختیار دارد اما واقعیت این است که بجز جنگنده‌های میگ، اکثر این جنگنده‌ها متعلق به دوران جنگ جهانی دوم هستند و بسیاری از آن‌ها به دلیل مشکلات مربوط به تعمیر و نگهداری، زمین‌گیر شده‌اند. گزارش‌ها حاکی از آن است که تمامی این ۵۶۳ هواپیما در سال ۲۰۱۴ برای مدت کوتاهی به دلایل فنی بلا استفاده بوده‌اند. در مقابل نیروهای مسلح کره جنوبی از نظر تعداد، بسیار کمتر از کره شمالی هستند، اما به برخی از بهترین سلاح‌های آمریکایی مجهز شده‌اند. آن‌ها بیش از ۲۴۰۰ تانک و صدها فروند جنگنده و بمب افکن آمریکایی در اختیار دارند که از آن جمله می‌توان به جنگنده‌های اف ۱۵، اف ۱۵^۲ و اف ۱۶^۳ اشاره کرد. مهمتر اینکه، کره‌ی جنوبی زیر چتر امنیتی ایالات متحده قرار دارد و بیش از ۲۸۵۰۰ نظامی آمریکایی همواره در پایگاه‌های موجود در کره جنوبی مستقر هستند (Blair, ۲۰۱۵). در ذیل، شمار برخی از تجهیزات دو کشور جهت بررسی بهتر موضوع ارائه می‌گردد.

جدول شماره یک: مقایسه‌ی توان متعارف نظامی در دو کره

نوع تجهیزات و عوامل نظامی	تعداد در کره‌ی شمالی	تعداد در کره‌ی جنوبی
سرباز	۱۱۰۰۰۰۰ نفر	۵۲۲۰۰۰ نفر
تانک	۳۵۰۰ فروند	۲۴۱۴ فروند
توپخانه	۲۱۱۰۰	۱۱۰۰۰
زیر دریایی	۷۲	۲۳
ناوچه‌ی جنگی	۳	۱۴
ناوشکن	۰	۶
هوایمای جنگنده	۵۶۳	۵۷۱
بالگرد	۲۰۲	۶۷۹

۱. F-۵

۲. F-۱۵

۳. F-۱۶

منبع: کتاب سال ۲۰۱۶ توازن نظامی، موسسه‌ی بین‌المللی مطالعات استراتژیک (IISS) همانطور که در جدول بالا دیده می‌شود، ارتش کره شمالی در برخی موارد از لحاظ تعداد، برتری قابل توجهی نسبت به همسایه جنوبی خود دارد. اما مواردی همچون مشکلات اقتصادی، هزینه‌های بالای برنامه هسته‌ای و موشکی کره شمالی و نیز تحریم‌های بین‌المللی سال‌هاست مانع از بروزسانی سلاح‌های متعارف آن کشور شده است و این موضوع باعث گردیده تا کره جنوبی از لحاظ کیفیت سلاح‌های متعارف دست بالا را داشته باشد.

کره شمالی تحت تحریم‌های جامع سازمان ملل متحد در مورد خرید و فروش تسلیحات قرار دارد. در ژوئن ۲۰۰۶ شورای امنیت سازمان ملل، صادرات و واردات تمامی سلاح‌های جنگی به جز سلاح‌های کوچک و سبک را از کره شمالی و یا به مقصد آن کشور، ممنوع نمود. در ماه اکتبر همان سال و در واکنش به آزمایش هسته‌ای کره شمالی، شورای امنیت قطعنامه‌ی ۱۷۱۸ را به تصویب رساند که براساس آن، تمامی کشورهای عضو، از خرید و فروش مستقیم یا غیر مستقیم و یا کمک به انجام معاملات مربوط به سلاح‌های جنگی (طبق تعریف کنوانسیون تسلیحات متعارف سازمان ملل) با کره شمالی منع می‌نماید. مواردی از جمله تانک‌های جنگی، وسایل نقلیه‌ی زرهی، توپخانه‌های کالیبر بزرگ، هواپیما، بالگرد و کشتی‌های جنگی و نیز موشک‌های بالستیک و تجهیزات آن‌ها شامل این تحریم می‌گردند. قطعنامه‌ی ۱۸۷۴ شورای امنیت نیز که در سال ۲۰۰۹ تصویب گردید، این ممنوعیت‌ها را تمدید نموده و فروش سلاح‌های کوچک به آن کشور را نیز مشروط به اطلاع رسانی به شورای امنیت نمود. نهایتاً، در ماه فوریه‌ی ۲۰۱۶ تصویب قطع نامه‌ی ۲۲۷۰ توسط شورای امنیت سازمان ملل، خرید و فروش تمامی تسلیحات جنگی حتی سلاح‌های کوچک و سبک را برای کره شمالی ممنوع نمود (Sipri, ۲۰۱۶).

از جمله خریدهای تسلیحاتی کره شمالی می‌توان به دو مورد اشاره نمود که یکی با موفقیت نسبی همراه بود و دیگری براساس قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل کشف و ضبط گردید. در سال ۱۹۸۹، کره شمالی موفق به خرید پنهانی ۱۶ فروند جت جنگنده‌ی میگ ۲۹^۱ از روسیه گردید. علاوه بر آن در سال ۱۹۹۹، کره شمالی ۴۰ فروند جت جنگنده‌ی میگ ۲۱^۲

۱. MiG-۲۹

۲. MiG-۲۱

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸ —

روسی را بطور مخفیانه از قزاقستان وارد نمود. به گفته یکی از مقامات دولتی کره جنوبی، شواهد نشان می‌دهد که کره شمالی از ماه جولای سال ۱۹۹۹ مشغول مونتاژ و راه‌اندازی این جت‌های جنگنده بوده است. پس از آن محموله‌ای حامل ۶ فروند میگ ۲۱ دیگر نیز در جمهوری آذربایجان متوقف گردید، که پس از این اتفاق، سرویس اطلاعاتی جمهوری چک اظهار داشت آگروپولاست^۱، یکی از بزرگترین باندهای قاچاق اسلحه در جهان، پشت این صادرات به کره شمالی بوده است (۲۰۸-۹: ۲۰۰۰: JOO). پس از خرید جنگنده‌های روسی از طریق قزاقستان، مهم‌ترین محموله‌ای که از آن به عنوان بزرگ‌ترین خرید تسلیحاتی کره شمالی یاد می‌شود، معامله‌ای است که قرار بود بر اساس آن در جولای ۲۰۱۳، تعدادی جنگنده و موشک‌های زمین به هوا از کوبا به کره شمالی منتقل شود. این محموله که زیر حجم زیادی از شکر مدفون گردیده بود، در کانال پاناما مورد بازجویی قرار گرفته و متوقف گردید (Synder, ۲۰۱۴).

در مقابل، کره جنوبی یکی از بزرگترین مشتریان سیستم‌های تسلیحاتی مدرن ایالات متحده می‌باشد و پیمان امنیتی با ایالات متحده، بروز رسانی ادوات جنگی آن کشور را تسهیل نموده است. کره جنوبی در رتبه‌بندی بودجه‌ی دفاعی در جهان، با صرف ۴۶٫۸ میلیارد دلار، رتبه‌ی دهم را در اختیار دارد که نشان می‌دهد این کشور مجهز نمودن ارتش خود را در اولویت قرار داده است. ضمناً این کشور با پرداخت بیش از ۹٫۴ درصد از کل هزینه‌های نظامی در منطقه آسیا و اقیانوسیه، پس از چین با ۴۱ درصد، ژاپن با ۱۱٫۵ درصد و هند با ۱۳٫۵ درصد، رتبه چهارم را در اختیار دارد (۱۶-۱۷: ۲۰۱۶: Military Balance).

طبق گزارش ۲۰۱۶ کنگره آمریکا، کره جنوبی طی دوره ۵ ساله‌ی ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۴ قراردادهای تسلیحاتی بزرگی به ارزش مجموعاً ۶٫۶۹ میلیارد دلار با ایالات متحده امضا نموده است و از آنجا که کره جنوبی طی این سال‌ها بودجه تسلیحاتی خود را افزایش داده است به بازار تسلیحاتی جذابی تبدیل گردیده و معاملاتی هم با کشورهای اروپایی و اسرائیل داشته است. کره جنوبی قصد دارد ۴۰ فروند جنگنده فوق مدرن اف ۳۵^۲ را از لاکهیدمارتین^۳ خریداری نماید که اولین محموله آن در سال ۲۰۱۸ به آن کشور تحویل داده خواهد شد. با این که هزینه این خرید بسیار بالا بوده و مبلغ آن به حدود ۷٫۸۳ میلیارد دلار می‌رسد، اما مقامات کره‌ای اظهار داشته‌اند

۱. Agroplast

۲. F-۳۵

۳. Lockheed Martin

_____ بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره ۵
که از میان جنگنده‌های موجود، تنها اف ۳۵ می‌تواند پاسخگوی نیازهای آن کشور باشد. شایان ذکر است که علاوه بر خرید جنگنده‌های مذکور، انتقال فناوری‌های پیشرفته تسلیحاتی به کره جنوبی، یکی از مهم‌ترین بندهای قرارداد آن کشور با لاکهیدمارتین می‌باشد (Nikitin et al, ۲۰۱۶: ۲۷).

در زمینه عملیات‌های سایبری نیز، ارتش کره شمالی موسوم به ارتش خلق کره، قابلیت‌های نسبتاً خوبی بدست آورده است. در سال ۱۹۹۸، واحد ۱۲۱ ارتش کره شمالی تحت نظارت ستادکل نیروهای مسلح آن کشور تأسیس گردید تا قابلیت‌های تهاجمی در زمینه سایبری را کسب نماید. شمار زیادی از حملات توزیعی سلب خدمات^۱ در کره جنوبی به این واحد از ارتش کره شمالی نسبت داده می‌شود و مقامات کره جنوبی این حملات را ابزاری برای نفوذ سایبری علیه سازمان‌های دولتی و نظامی و پیشبرد دیپلماسی قهری حزب کمونیست کره شمالی خوانده‌اند. حمله به سامانه‌های شرکت سونی^۲ در سال ۲۰۱۴ نیز به کره شمالی نسبت داده شد که با واکنش تند ایالات متحده روبرو گردید. در مقابل کره جنوبی نیز در سال ۲۰۱۰ نهادی با بیش از ۲۰۰ پرسنل را در ارتش خود تدارک دیده است که دلیل اصلی آن حملات متعدد کره شمالی عنوان شده است. این نهاد که در هماهنگی کامل با سیستم اطلاعات مرکزی و فرماندهی دفاعی کشور در ارتباط می‌باشد، از اوایل سال ۲۰۱۴ همکاری‌های جدیدی را با ارتش و آژانس‌های امنیتی ایالات متحده نیز آغاز نموده است و در چهارچوب کارگروه مشترک دفاع سایبری، ضمن به اشتراک گذاری اطلاعات و ارتقای همکاری‌ها، به تدوین استراتژی‌ها و دکنترین دفاع سایبری پرداخته و برای آموزش پرسنل این واحد برنامه ریزی می‌کنند (Military Balance, ۲۰۱۶: ۲۶۵-۶).

موسسه بین‌المللی مطالعات استراتژیک (IISS) معتقد است، کره شمالی در هر سه بخش نظامی خود، بر تجهیزات کهنه و قدیمی متکی است. این واقعیت که سلاح‌های متعارف کره شمالی تقریباً در تمامی زمینه‌ها تاریخ گذشته هستند یکی از عوامل مهمی است که حکومت کمونیستی آن را به سمت سلاح‌های هسته‌ای و غیرمتعارف سوق داده است و این عدم تعادل، تبیین چرایی حرکت حکومت کره شمالی به سمت زرادخانه هسته‌ای را آسانتر می‌کند. بدین معنا

۱. Distributed Denial of Service Attacks

۲. Sony

◊ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸ —

که حاکمان این کشور به خوبی می‌دانند، تنها با داشتن سلاح نهایی (بمب هسته‌ای) می‌توانند از شکست خود در یک نبرد احتمالی جلوگیری کنند. نیروهای نظامی کره شمالی به طور فزاینده‌ای، وابسته به تجهیزات مسنوخی هستند که منشأ روسی و چینی دارند و یا در داخل از آن‌ها کپی برداری شده است و شواهد کمی از مدرن سازی تجهیزات در سطوح مختلف نظامی آن کشور دیده می‌شود. براین اساس، قابلیت‌های نظامی متعارف کره شمالی عمدتاً مبتنی بر قدرت پرسنل پرشمار آن کشور و توانایی آن‌ها برای جنگ‌های نامتقارن است (۲۶۱: ۲۰۱۵، MilitaryBalance). در مقابل کره جنوبی علاوه بر قرار گرفتن تحت چتر امنیتی ایالات متحده، نوسازی و بروزرسانی تجهیزات خود را در دستور کار قرار داده و هر چند از لحاظ تعداد پرسنل نظامی و برخی عوامل دیگر مزیت نسبی از آن کره شمالی می‌باشد، اما ارتش کره جنوبی از نظر کیفیت تجهیزات نظامی و دسترسی به آن‌ها وضعیت به مراتب بهتری دارد.

۴- برنامه‌ی هسته‌ای و موشکی کره شمالی

برنامه‌ی هسته‌ای کره شمالی پس از امضای پیمان استفاده‌ی صلح آمیز از انرژی هسته‌ای میان اتحاد جماهیر شوروی و کره شمالی در سال ۱۹۵۶ آغاز گردید. این پیمان، زمینه‌های حقوقی برای پشتیبانی شوروی از برنامه هسته‌ای کره شمالی را فراهم نمود. علاوه بر این، کره شمالی ده‌ها دانشمند هسته‌ای خود را جهت کسب آموزش‌های فنی به "موسسه‌ی هسته‌ای دوونا"^۱ در شوروی فرستاد. در سال ۱۹۶۲، کره شمالی از راکتور تحقیقاتی IR-۲۰۰۰ پرده برداری نمود که آن را از اتحاد جماهیر شوروی و به منظور ایجاد زیرساخت‌های لازم برای توسعه فناوری هسته‌ای گرفته بود. در ادامه، کره شمالی از یک آزمایشگاه هسته‌ای در یونگ پیون^۲، واقع در ۱۰۰ مایلی شمال پیونگ یانگ بهره‌برداری نمود. به نظر می‌رسد تصمیم پیونگ یانگ برای توسعه سلاح هسته‌ای بنابر دستور کیم ایل سونگ در اوایل دهه‌ی ۱۹۶۰ میلادی شکل گرفته باشد (Han, ۲۰۰۷: ۱۹).

کره شمالی در سپتامبر ۱۹۷۴ به عضویت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در آمده و با این اقدام، تلاش نمود تا از طریق چانه زنی با ژاپن و فرانسه در دهه ۷۰ میلادی و آلمان در دهه

۱. Duvana nuclear institute

۲. Younbyun

بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره ۵

۸۰، یک نیروگاه هسته‌ای تولید نماید. همزمان، کره جنوبی نیز در اواسط دهه ۷۰ میلادی و به منظور جبران شکاف نظامی میان این کشور و کره شمالی و ارتقای امنیت، مبادرت به توسعه هسته‌ای نمود اما با منع فرانسه از سوی ایالات متحده و جلوگیری از صادرات تجهیزات بازفراوری این کشور به کره جنوبی، برنامه هسته‌ای کره‌ی جنوبی به تعلیق دائمی درآمد. بسیاری بر این باورند که تحریکات کره جنوبی باعث شد تا کره شمالی تمرکز خود را بیش از پیش معطوف توسعه سلاح اتمی نماید (Han, ۲۰۰۷: ۱۹). کره‌ی شمالی از جمله اولین کشورهای امضاکننده معاهده منع اشاعه‌ی سلاح‌های هسته‌ای در سال ۱۹۶۷ بود، اما تصویب این معاهده را تا سال ۱۹۸۵ به تعویق انداخت. در سال ۱۹۸۵، شوروی بیانیه‌ای مبنی بر ساخت یک رآکتور هسته‌ای ۱۷۶۰ مگاواتی به شرط تصویب NPT توسط کره شمالی صادر نمود. با امضای توافقنامه همکاری تجاری و اقتصادی میان دو کشور، پیونگ یانگ معاهده عدم اشاعه را تصویب نمود (زندى علی آبادی، ۱۳۸۵، ۱۸۶). کره‌ی شمالی در سال ۱۹۸۹ رآکتور تحقیقاتی و تولید پلوتونیوم در یونگ بیون را به مدت تقریباً ۱۰۰ روز تعطیل نمود که نشان از سوخت‌گیری و استخراج پلوتونیوم در درجات تسلیحاتی بود. در غیاب بازرسان آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به منظور بررسی صحت اقدامات این کشور، سازمان اطلاعات مرکزی ایالات متحده سناریوهای احتمالی را بررسی نموده و ابراز نگرانی کرد که این مدت زمان (۱۰۰ روز) فرصت کافی برای سوخت‌رسانی به رآکتور و استخراج مواد کافی برای تولید سلاح هسته‌ای را در اختیار کره‌ی شمالی قرار می‌دهد (Han, ۲۰۰۷: ۲۱). با این وجود، تا سال ۱۹۹۲ عضویت کره شمالی در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی بدون ایجاد تنش در معاهده منع اشاعه ادامه داشت. اما با پذیرش موافقتنامه پادمانی از سوی این کشور و بازرسی‌های آژانس مشخص گردید که کره شمالی با وجود عضویت در معاهدات مذکور، تلاش‌هایی در زمینه‌ی ساخت تجهیزات غنی‌سازی پلوتونیوم انجام داده است، ضمناً بررسی‌های شیمیایی در این کشور نشان داد که کره شمالی از سال ۱۹۸۹ سه الی چهار بار اقدام به آزمایش جداسازی پلوتونیوم کرده است (Frank, ۱۲۳: ۲۰۰۵, Chun). هنگامی که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، درخواست بازدید و بازرسی از محل دفن زباله‌های اتمی کره شمالی را ارائه نمود، این کشور آن را رد نموده و در ۱۲ مارس ۱۹۹۳ اعلام کرد که از پیمان منع گسترش سلاح‌های اتمی خارج می‌شود. پس از مذاکرات با ایالات متحده، پیونگ یانگ در مورد خروج از NPT تجدید نظر نمود اما به صراحت بیان داشت که این امر به معنای تبعیت کامل از NPT نخواهد بود و به تبع آن، کره شمالی

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸ —

بازرسی‌های معمول آژانس را به شدت محدود نمود (۶-۲۸۵:۲۰۰۵، Cirincione et al.). حمایت‌های روسیه و چین از کره شمالی و تصمیم این کشور برای خروج از NTP، آمریکا را وادار به مذاکره و امضای موافقتنامه‌ای با آن کشور در سال ۱۹۹۴ نمود. براساس موافقتنامه مذکور، کره شمالی می‌بایست تمامی برنامه‌های ساخت مواد و تجهیزات سلاح هسته‌ای خود را در قبال دریافت کمک‌های بین‌المللی برای ساخت دو رآکتور هسته‌ای آب سبک به منظور رفع مشکلات برق این کشور متوقف می‌نمود (زندى على آبادى، ۱۳۸۵: ۱۸۸) ضمناً براساس این موافقتنامه که در ژنو امضا گردید، قرار بر این شد که دو کشور به سمت عادی سازی روابط حرکت نموده و همزیستی مسالمت‌آمیز را در دستور کار قرار دهند. اما توافق مذکور هیچگاه عملیاتی نشد. آمریکا که قرار بود تا سال ۲۰۰۳ رآکتورها را تحویل نماید عامدانه اینکار را به تأخیر انداخت، عادی سازی روابط در حد حرف باقی ماند و بعد از یازده سپتامبر جرج بوش پسر، کره شمالی را بخشی از محور شرارت قلمداد کرد و حمله پیش دستانه به این کشور را محتمل عنوان نمود (۱۲۷: ۲۰۰۵، Frank, Chun). به موازات بالاگرفتن اختلافات، در ۱۰ دسامبر ۲۰۰۲ کره شمالی بصورت یکجانبه از قرارداد پادمان با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی خارج گردیده، دوربین‌های نظارت و کنترل آژانس را خاموش نمود و بازرسان آن را از کشور اخراج کرد. با اوج گیری بحران، دولت کره‌ی شمالی در تاریخ ۱۰ ژانویه ۲۰۰۳ خروج خود را از معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای اعلام نموده و بلافاصله کارخانه‌های قدرت هسته‌ای خود را فعال کرد. در ادامه بحران و با حمایت‌های سیاسی چین، رفتار حمایتی و ابهام‌آمیز روسیه، وحشت ژاپن و ترس از وضعیت بحران در منطقه، ایالات متحده و کشورهای منطقه به انجام مذاکرات شش جانبه ترغیب شدند (زندى على آبادى، ۱۳۸۹: ۱۸۸).

مذاکرات شش جانبه‌ی هسته‌ای برای حل و فصل برنامه‌ی اتمی کره شمالی در شش دوره و طی سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۹ با حضور ایالات متحده، چین، ژاپن، روسیه، کره جنوبی و کره شمالی انجام گرفت. هر چند در سال ۲۰۰۵ امید آن می‌رفت که مذاکرات مثمر ثمر واقع شود، اما باز هم به دلیل اختلافات شدید میان ایالات متحده و کره شمالی، این مجموعه مذاکرات هیچ نتیجه‌ای به دنبال نداشته است. در خلال این مذاکرات، کره شمالی به توسعه سلاح‌های اتمی و آزمایش آن‌ها ادامه داده و در سال ۲۰۰۹ خروج خود را از این مذاکرات اعلام نمود. پس از آن نیز مقامات این کشور بارها اعلام نموده‌اند که مذاکرات شش جانبه دیگر مدنظر آن‌ها نیست. کره شمالی طی سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۶، شش آزمایش هسته‌ای و موشکی انجام داده

در فوریه ۲۰۰۵ این کشور اعلام کرد که به سلاح هسته‌ای دست یافته است. گمانه زنی‌ها در مورد صحت و سقم این آزمایش ۱۸ ماه به طول انجامید، تا اینکه در ۹ اکتبر ۲۰۰۶ آزمایش زیرزمینی یک سلاح هسته‌ای توسط این کشور انجام شد. با اینکه پیونگ یانگ اجازه دسترسی به مکان این آزمایش را صادر ننمود اما ایالات متحده اعلام کرد که چند روز پس از این آزمایش، در هوای اطراف کره شمالی، مواد رادیواکتیو یافته است (Han, ۲۰۰۷: ۲۲). سایر آزمایش‌های هسته‌ای و موشکی کره شمالی به ترتیب در ۲۵ ماه مه ۲۰۰۹، ۱۲ فوریه ۲۰۱۳، ۶ ژانویه ۲۰۱۶ و ۹ سپتامبر ۲۰۱۶ انجام شده‌اند که همواره با قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد همراه بوده‌اند.

کره شمالی همزمان با توسعه قابلیت‌های هسته‌ای خود، پیشبرد برنامه‌ی موشکی را نیز در دستور کار قرار داده است. تلاش‌های کره شمالی برای دستیابی به موشک‌های بالستیک از دهه‌ی ۱۹۶۰ میلادی آغاز گردید و در همان دهه به یک اولویت ملی تبدیل شد. بسیاری از کارشناسان مهمترین ویژگی برنامه‌ی موشکی کره شمالی را سرعت رشد و توسعه‌ی آن می‌دانند و دلیل این امر، کمک‌های قابل توجه خارجی در مراحل مختلف توسعه بیان گردیده است. کمک‌های اولیه به توسعه برنامه موشکی کره شمالی از جانب اتحاد جماهیر شوروی صورت می‌پذیرفت. در اواخر دهه ۶۰ میلادی پیونگ یانگ به توافقی برای کمک به ساخت و نوسازی موشک‌های زمین به هوای خود با مسکو دست یافت که پایه گذار همکاری‌های گسترده‌تر میان دو کشور شد. در سال ۱۹۶۵ کره شمالی با همکاری شوروی، آکادمی نظامی هامهونگ^۱ را با هدف تحقیق و توسعه در زمینه‌ی موشک‌های بالستیک تأسیس نمود. با این وجود، در اواخر دهه ۶۰ میلادی و با سرد شدن نسبی روابط دو کشور، پیونگ یانگ به چین متمایل گردید. نتیجه‌ی این امر، امضای یک توافقنامه نظامی در زمینه‌ی موشک‌های دور برد برای دستیابی به موشک‌های زمین به هوا و کروز بود که در سال ۱۹۷۱ امضاء گردید (Bermudez, ۱۹۹۹: ۲). در سال ۱۹۷۵، کره شمالی برنامه‌ای چند وجهی در زمینه موشک‌های بالستیک را در دستور کار قرار داده و توسعه موشک‌های بالستیک همچون برنامه‌ی هسته‌ای آن کشور به بالاترین سطح اولویت‌های ملی رسید. با ادامه مشکلات میان کره شمالی و مسکو و مختل شدن جریان

۱. Hamhung Military Academy

۵ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸ —

ورود فناوری و تجهیزات به آن کشور، پیونگ یانگ علاوه بر چین همکاری با سایر کشورها از جمله مصر را مد نظر قرار داد. شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد پیونگ یانگ برای توسعه‌ی برنامه‌ی موشکی خود همکاری‌هایی با لیبی، پاکستان، سوریه و حتی عراق نیز داشته است (۱۱۱: Scobell et al, ۲۰۰۷). مجموعه همکاری‌های این کشور با شوروی، چین و سایر کشورها باعث گردید تا در سال‌های ۱۹۷۹ تا ۱۹۸۰ موشک‌های اسکاد بی^۱ ساخته شود و ظرف کمتر از ۸ ماه، کره شمالی در زمینه‌ی تولید این موشک‌ها به خودکفایی دست یافت. حمایت‌های صورت گرفته در کنار حمایت‌های چین، توانایی ساخت اسکاد سی^۲ را با وزنی معادل ۵۰۰ کیلو متر و بردی معادل ۷۷۰-۱۰۰۰ کیلو متر را نیز برای دولت پیونگ یانگ امکانپذیر نمود (زندلی علی آبادی، ۱۳۸۵: ۱۸۹).

پس از تولید انواع موشک‌های کوتاه برد، کره شمالی تمرکز خود را معطوف به تحقیق، توسعه و تولید موشک‌های میان برد نمود. بر همین اساس کار بر روی موشک‌های میان برد نودانگ^۳ در سال ۱۹۸۸ و تائپودونگ^۴ در سال ۱۹۹۰ آغاز گردید. در این مرحله، تیم تحقیق و توسعه موشک‌های بالستیک سه هدف اصلی را در دستور کار قرار داده بود. اولین هدف ساخت نمونه اولیه‌ی موشکی با وزن ۱۰۰۰ الی ۱۵۰۰ کیلوگرمی بود که بتواند اهدافی با فواصل ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ کیلو متر را منهدم نماید. هدف دوم طراحی یک پایگاه برای سیستم‌های موشکی و هدف سوم طراحی موشکی با توانایی حمل کلاهک هسته‌ای بود. به طور خلاصه اولویت‌های این مرحله از برنامه‌ی موشکی کره شمالی ساخت موشکی بود که بتواند ضمن حمل کلاهک هسته‌ای اهدافی در ژاپن بالاخص پایگاه‌های ایالات متحده در اوکیناوا را هدف قرار دهد و همزمان با ساخت پایگاه‌های جدید، امکان توسعه‌ی موشک‌های با برد بیشتر را در آینده امکانپذیر نماید (Bermudez, ۲۰۰۷: ۲۰).

پس از آزمایش موشک‌های اسکاد، پیونگ یانگ موشک سه مرحله‌ای تائپودونگ ۱ (TD-1) را در ۳۱ آگوست ۱۹۹۸ آزمایش نمود که بردی حدود ۱۵۰۰ کیلو متر داشت. این آزمایش موشکی ثابت کرد کره شمالی توانسته به موشک‌های میان برد دست یابد و برنامه‌ی موشکی آن

۱. SCUD-B
۲. SCUD-C
۳. No-Dong
۴. Taepodong

_____ بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره ۵
کشور به درجه‌ای از بالندگی رسیده است. منابع چینی مدتی بعد اعلام کردند که موشک تائپودونگ ۱ با تکیه بر تکنولوژی ژاپنی که با کمک کشورهای ثالث به دست کره شمالی رسیده ساخته شده است و کارشناسانی از جمهوری‌های سابق شوروی به ویژه اوکراین در ساخت آن کمک نموده‌اند (Joo, ۲۰۰۰: ۲۰۵-۲۰۶).

از آن زمان به بعد کره شمالی به رغم تحریم‌های گسترده‌ی بین‌المللی به ساخت موشک‌های برد بلند روی آورده است. موشک بعدی از خانواده‌ی تائپودونگ، تائپودونگ ۱^۱ بود که در پنجم جولای سال ۲۰۰۶ آزمایش گردید و گفته می‌شود بردی حدود ۴۰۰۰ کیلومتر تا ۸۰۰۰ کیلومتر دارد. موشک‌های خانواده‌ی یون‌ها^۲ موشک‌های بعدی ساخت کره شمالی هستند. این موشک‌ها، شامل یون‌ها ۱، ۲ و ۳ با اسم‌های متفاوتی شناخته می‌شوند و کره شمالی از این موشک‌های برد بلند برای پرتاب ماهواره نیز استفاده نموده است. در حال حاضر نیز، گزارش‌ها حاکی از آن است که کره شمالی مشغول توسعه‌ی موشک‌های زیردریایی می‌باشد. شورای امنیت سازمان ملل متحد تا کنون ۱۲ قطعنامه علیه برنامه‌ی هسته‌ای و موشکی کره‌ی شمالی تصویب نموده است که شامل قطعنامه‌های ۱۸۲۵ (۱۹۹۳)، قطعنامه‌ی ۱۵۴۰ (۲۰۰۴)، قطعنامه‌ی ۱۶۵۹ (۲۰۰۶)، قطعنامه‌ی ۱۷۱۸ (۲۰۰۶)، قطعنامه‌ی ۱۸۷۴ (۲۰۰۹)، قطعنامه‌ی ۲۰۸۷ (۲۰۱۳)، قطعنامه‌ی ۲۰۹۴ (۲۰۱۳)، قطعنامه‌ی ۲۲۷۰ (۲۰۱۶)، قطعنامه‌ی ۲۲۷۶ (۲۰۱۶)، قطعنامه‌ی ۲۳۲۱ (۲۰۱۶)، قطعنامه‌ی ۲۳۴۵ (۲۰۱۷) و قطعنامه‌ی ۲۳۷۱ (۲۰۱۷) می‌باشد.

نتیجه‌گیری

همانطور که پیشتر نیز اشاره شد، بررسی قدرت نظامی کشورها نیازمند سنجش عوامل متنوعی است و توان نظامی کشورها بر مجموعه‌ای از عوامل و متغیرها بستگی دارد که این تعدد عوامل را می‌توان در بررسی وضعیت نظامی در شبه جزیره کره بخوبی مشاهده نمود. به نحوی که از پیمان‌های نظامی دو طرف گرفته تا سلاح‌های متعارف و غیرمتعارف، برنامه‌های توسعه نظامی و بروزرسانی تجهیزات دفاعی همه و همه به پیچیده شدن وضعیت نظامی حاکم بر شبه جزیره کره دامن زده‌اند. و رای مساله هسته‌ای کره شمالی که بیشترین توجهات را به خود

۱. Taepodong

۲. UNHA

◊ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸ —

معطوف نموده است، تداوم خصومتی دیرپا در شبه جزیره و عدم توافق بر سر پایان جنگ کره را می‌توان بزرگترین عامل بروز وضعیت فعلی در آن سرزمین دانست. وضعیتی که تضاد منافع قدرت‌های بزرگ به ایجاد آن در وهله اول دامن زده و اکنون نیز این قدرت‌هایی چون ایالات متحده هستند که به استمرار آن کمک می‌کنند. این امر، مساله ایست که تداوم پیمان‌های نظامی در شبه جزیره به خوبی گویای آن است و بنظر می‌رسد بزرگترین عامل تعیین کننده در آینده شبه جزیره کره و هرگونه درگیری احتمالی در آن، نحوه مداخله قدرت‌های بزرگ بالادست ایالات متحده و چین باشد، هر چند که روسیه نیز با ایجاد ابهام در پیمان امنیتی با کره شمالی، راه مداخله را برای خود باز نگه‌داشته است.

در این نوشتار تلاش گردید تا از منظری مقایسه‌ای نسبت به توانمندی‌های نظامی دو کشور کره شمالی و جنوبی نگریسته شود. در این چارچوب شواهد گویای آن است که هر چند کره شمالی از لحاظ کمی و عامل انسانی در وضعیت بهتری نسبت به کره جنوبی به سر می‌برد، اما از لحاظ کیفی این کره جنوبی است که به دلایلی از جمله همکاری‌های نظامی و اقتصادی گسترده با ایالات متحده آمریکا، دست بالا را نسبت به همسایه شمالی خود بدست آورده است. در حوزه سلاح‌های غیرمتعارف و هسته‌ای، این کره شمالی است که وضعیت مساعدتری دارد اما کره جنوبی نیز با اتکاء به کمک‌ها و حمایت‌های ایالات متحده و استقرار سپرهای موشکی، قابلیت دفاعی چشمگیری در مقابل تحرکات احتمالی کره شمالی به دست آورده است. شواهد نشان می‌دهد از یک سو، کره جنوبی با علم بر وابستگی امنیتی خود به ایالات متحده، تلاش می‌کند ضمن حفظ اتحاد نظامی با آن کشور، در برنامه ای بلند مدت و همگام با بروزرسانی تجهیزات و توجه به آموزش نیروی انسانی، از میزان این وابستگی بکاهد، به شکلی که ابتکار و امور در اختیار ارتش کره قرار گیرد. در سوی دیگر اما، پیونگ یانگ ذیل قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد و فشارهای ایالات متحده، شدیداً تحت نظر قرار گرفته و تلاش‌های کره شمالی برای بروز رسانی مخفیانه تسلیحات متعارف خود را با شکست مواجه نموده است. ممنوعیت صادرات و واردات اقلام ریز و درشت نظامی باعث شده تا کره شمالی بیش از پیش موجودیت خود را در گرو برنامه موشکی و هسته‌ای بیابد و با تمام قوا به توسعه آن مبادرت ورزد. در ضمن، عامل انسانی و آموزش بلند مدت نیروهای نظامی و مردم عادی نیز شدیداً در دستور کار حکومت پیونگ یانگ قرار دارد. هر چند آغاز مذاکرات میان کره شمالی و ایالات متحده امیدها به توقف برنامه هسته‌ای پیونگ یانگ را افزایش داده بود، اما شکست مذاکرات‌هائوی و

_____ بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره ۵

وجود تفاوت‌های عدیده در خواسته‌های طرفین، نشان از آن دارد که بحران در شبه جزیره کره بسیار پیچیده‌تر از آن است که به سادگی حل و فصل گردد. بر این اساس، با وجود وقفه‌ای داوطلبانه در برنامه موشکی و هسته‌ای کره شمالی، پیونگ یانگ که استمرار موجودیت خود را شدیداً وابسته به برنامه‌ی سلاح‌های غیرمتعارفش می‌یابد، بسادگی از حفظ و توسعه آن دست نخواهد کشید.

از سال ۲۰۰۲ میلادی که روند هسته‌ای شدن کره شمالی وارد مرحله‌ای تازه شده، بروز درگیری و احتمال وقوع یک جنگ هسته‌ای نیز بیش از پیش تقویت گردیده است. وجود کلاهک‌های هسته‌ای در شبه جزیره علاوه بر آن که سایر کشورهای منطقه از جمله ژاپن را به سمت نظامی‌تر شدن سوق داده است، بروز هر نوع تقابل نظامی و خطرات ناشی از جنگ هسته‌ای را بسیار بالا برده است، به گونه‌ای که حتی چین نیز با وجود حمایت‌هایی که در مجامع بین‌المللی و نیز در مقابل سیاست‌های مداخله جویانه ایالات متحده آمریکا از پیونگ یانگ به انجام می‌رساند، نسبت به چنین برنامه‌هایی شدیداً ابراز نگرانی نموده و پیشرفت‌های کره شمالی در حوزه هسته‌ای را برای امنیت و ثبات منطقه بسیار خطرناک قلمداد می‌کند. هر چند توازنی نسبی در وضعیت نظامی شبه جزیره کره بوجود آمده است اما، وجود این میزان از تجهیزات نظامی، رقابت تسلیحاتی در منطقه و تضاد منافع قدرت‌های بزرگ و بازیگران بین‌المللی تأثیرگذار در تحولات شبه جزیره، آینده‌ای بسیار مبهم و پیچیده را برای صلح و ثبات و امنیت آن رقم زده و خطر درگیری را بیش از پیش یادآور می‌شود. مناقشه نظامی در شبه جزیره کره می‌تواند بار دیگر خاطرات تلخ جنگ کره در سال‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۵۳ را این بار با شدت بیشتر، هزینه‌هایی به مراتب هنگفت‌تر و آینده‌ای نامعلوم‌تر تکرار نماید. جنگی که به سود هیچ یک از طرفین نخواهد بود و به سبب وجود کلاهک‌های هسته‌ای متعدد، می‌تواند دو کشور را با خاک یکسان نماید.

◊ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸ —

منابع فارسی

- باقری دولت آبادی، علی و حمید درج، (۱۳۹۴)، «سیاست دونالد ترامپ و مساله هسته‌ای کره شمالی»، فصلنامه سیاست جهانی، دوره هفتم، شماره ۲
- زرقاتی، هادی (۱۳۸۷)، «تحلیل و ارزیابی متغیرها و شاخص‌های قدرت نظامی»، فصلنامه راهبرد دفاعی، شماره ۲۳
- زندی علی آبادی، طاهره، (۱۳۸۵)، «فعالیت‌های هسته‌ای کره‌ی شمالی: بحرانی مستمر»، فصلنامه راهبرد، شماره ۴۱
- زهرانی، مصطفی و زهرا دولت خواه (۱۳۸۹)، «مقایسه تحریم‌های اعمال شده علیه ایران و کره شمالی در شورای امنیت»، فصلنامه راهبرد، سال نوزدهم، شماره ۵۵
- سیمبر، رضا و همکاران (۱۳۹۲)، «قدرت‌های بزرگ و وحدت کره»، فصلنامه روابط خارجی، دوره ۵، شماره ۲
- عباسی، مجید و حسین مرادی، (۱۳۹۴)، «جایگاه کره شمالی در رقابت استراتژیک آمریکا و چین»، فصلنامه سیاست خارجی، سال بیست و نهم، شماره ۴
- متین فر، علی، (۱۳۸۸)، «وحدت دو کره و موضع ژاپن»، فصلنامه سیاست خارجی، سال بیست سوم، شماره ۳

منابع انگلیسی

- Bermudez Jr, Joseph S. (۱۹۹۹), A History of Ballistic Missile Development in the DPRK, Center For Nonproliferation Studies, California.
- Blair, David (۲۰۱۵), "North Korea v.s South Korea: How the countries' armed forces compare", Telegraph East Affairs Review, Available at:
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/۱۱۶۰۳۶۶۵/North-Korea-v-South-Korea-How-the-countries-armed-forces-compare.html>
- Cirincione, Joseph, Wolfsthal, Jon B, Rajkumar, iriam(۲۰۰۵), Deadly Arsenals: Nuclear Biological, and Chemical Threats, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, D.C

- DeRochie, Patrick (۲۰۱۱), "The Driving Factor: Songun's Impact on North Korean Foreign Policy", *International Affairs Review*, Vol. XX, No. ۱

- Dingli, Shen (۲۰۰۶), "North Korea's Strategic Significance to China," *China Security*, issue ۴, World Security Institute China Program

- Dongjun, Lee (۲۰۱۳), "An Uneasy but Durable Brotherhood? Revisiting China's Alliance Strategy and North Korea", *GEMC Journal*, No ۶

- Eberstadt, Nicholas, Friedberg, Aaron L, Lee, Geun (۲۰۰۸) "What If? A World without the U.S.-ROK Alliance", *Asia Policy Journal*, No ۵

- Franck, Christian, Chun, Kwang Ho (۲۰۰۵), *The European Union, East Asia and South Korea*, UCL Press, Belgium

- Ginsburgs, George & Slusser, Robert Melville (۱۹۸۱), *a Calendar of Soviet Treaties: ۱۹۵۸-۱۹۷۳*, Sijhoff and Noordhof International Publishers, Moscow

- Han S. Park (۲۰۰۷), "Military-First Politics (Songun): Understanding Kim Jong-il's North Korea", *Academic Paper Series*, Vol. ۲, No ۷

- Harrison, Selig S. (۲۰۰۳), *Korean endgame: A Strategy for Reunification and U.S. Disengagement*, Princeton University Press

- International Institute for Strategic Studies, "Military Balance (۲۰۱۶)", IISS Publications, Washington

- International Institute for Strategic Studies, "Military Balance (۲۰۱۵)", IISS Publications, Washington

- Jonsson, G. (۲۰۱۱), "The Peace-keeping Role of the American troops in South Korea", *International Journal of Korean Unification Studies*, No. ۲۰

- Joo, Seung-Ho (۲۰۰۰), "DPRK-RUSSIAN Reapproachment and Its Implications for Korean Security", *International Journal of Korean*

— فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره چهل و ششم، بهار ۱۳۹۸

Unification Studies, Vol. ۹, No. ۱

- Joo, Seung-Ho (۲۰۰۹), “Moscow–Pyongyang Relations under Kim Jong-il: High Hopes and Sober Reality”, Pacific Focus Journal, Vol. XXIV No. ۱

- Lankov, Andrei (۲۰۱۳), the Real North Korea: Life and Politics in the Failed Stalinist Utopia, Oxford University Press, New York

- Miyeong, Jeon (۲۰۰۹), “The Kim Jong-il Regime’s “Military-first Politics”: Structure and Strategy of Discourse”, The Review of Korean Studies, Vol. ۱۲, No. ۴

- Mutual Defense Treaty between the U.S. and the Republic of Korea (۱۹۵۳), available: <https://assets.documentcloud.org/documents/۲۸۳۰۳۳۳/۱۹۵۴-U-S-ROK-Mutual-Defense-Treaty.pdf>

- Nam, Chanhyun (۲۰۱۰), Beijing and the ۱۹۶۱ PRC-DPRK Security Treaty, M.A Thesis, Naval Postgraduate School, Monterey

- Nanto, Dick K , Manyin, Mark E (۲۰۱۰), China-North Korea Relations, United States Congressional Research Service, Washington

- Nikitin, Mary Beth et al. (۲۰۱۶), “U.S.-South Korea Relations”, United States Congressional Research Service

- Park, Han S. (۲۰۰۷), “Military-First Politics (Songun): Understanding Kim Jong-il’s North Korea”, Academic Paper Series, Vol. ۲, No ۷

- Rhak Park, Hwee (۲۰۱۴), “South Korea’s Failure to Implement Defense Reform ۲۰۲۰”, The Korean Journal of International Studies, Vol. ۱۲

- Scobell, Andrew, Sanford, John M. (۲۰۰۷), North Korea’s Military Threat: Pyongyang’s Conventional Forces, Weapons of Mass Destruction, and Ballistic Missiles, Strategic Studies Institute, California

- Scobell, Andrew (۲۰۰۴), China and North Korea: From Comrades-in-Arms to Allies at Arm’s Length, Strategic Studies Institute, London.

بررسی عوامل تعیین کننده در توازن نظامی شبه جزیره کره

- Snyder, Scott (۲۰۱۴), “North Korea's Illicit Arms Trade Unmasked”, available at: <http://www.forbes.com/sites/scottasnyder/۲۰۱۴/۰۳/۱۹/north-koreas-illicit-arms-trade-unmasked/>
- Stockholm International Peace Research Institute (Sipri), (۲۰۱۶), “UN arms embargo on North Korea”, available at: https://www.sipri.org/databases/embargoes/un_arms_embargoes/north_korea
- Taeho Kim (۲۰۱۲), “Asia at a Tipping Point: Korea, the Rise of China and the Impact of Leadership Transition”, Joint U.S. – Korea Academic Studies, Vol ۲۳
- Tellis, Ashley J, Bially, Janice, Layne, Christopher, McPherson, Melissa, (۲۰۰۰), Measuring National Power in the Postindustrial Age, RAND Corporation, California.
- United States Department of Defence (۲۰۱۳) “Military and Security Developments Involving the DPRK”, Annual Report to Congress, Washington.